

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XIX. 1932.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOPER)

1932.

Een leeuwengroot door WILLEM I Heer van 's-Heerenberg (1354—1387) als Heer van Byland te Millingen geslagen.

Voorzijde: ✠ (GU)LLH̄ELNVS ✠ D(N)S ✠ DƎ ✠ BI(I)IT(I)
Een gekroonde klimmende leeuw naar links met gedeelden staart in een compartiment van tien dubbele boogjes.

Keerzijde: ✠ MONE TA ✠ DƎ ✠ MI..... IGHEN ✠ D'I
Een gebloemd kruis, boven ieder der vier armen een klimmend leeuwje naar links en in ieder der hoeken van het kruis een arendje.

Zilver, 2,6 gram.

WILLEM I erfde Berg ('s-Heerenberg) van zijn broeder ADAM III (1331—1354) die kinderloos overleed in 1354. WILLEM huwde omstreeks 1348, het juiste jaar is niet bekend, SOPHIE VAN BYLAND, eenige dochter en erfgenaam van JAN, Heer van BYLAND en verkreeg daardoor als bruidschat, de heerlijkheden BYLAND, MILLINGEN en PANNERDEN.

WILLEM VAN BERG, heer van Byland, ridder, en SOPHIE VAN BYLAND maakten geen aanspraak op het land van

Elden, tegenover den Hertog van Gelderland, die het als leen aan DIRK VAN LENT gaf.

In 1354 beloofde JAN, graaf van Kleef, de neutraliteit van den heer van Berg te eerbiedigen, tijdens den oorlog, dien hij tegen EDUARD, hertog van Gelderland, voerde. Hij verplichtte zich speciaal de burchten Pannerden en Millingen te eerbiedigen. In 1357 stond hij aan de Abdy van Bedbur de tienden van Hassent af. Tezamen met zijn vrouw droeg hij in 1358 de tienden van Herwen aan GONTHER SMULLING over, in tegenwoordigheid van den Heer FILIPS van Gronsveld, prevoost te Elst. In het volgende jaar was hij getuige bij het vredesverdrag tusschen Gelderland en Kleef (1359). Hij stond Awilackerweerd met het geheele rechtsgebied aan GERARD van Rossum af (1361) en gaf Millingen als onderleen aan zijn dochter ELISABETH, bij gelegenheid van haar huwelijk met JAN, heer van Lijnden (1365).

Ook zijn zoon FREDERIK treedt in deze beide akten op. Den 1en November 1368 is hij getuige bij het huwelijkscontract van EDUARD, hertog van Gelderland, en CATHERINA, oudste dochter van hertog ALBERT van Beieren. In 1370 trof hij schikkingen met zijn neef DIRK van Ulft omtrent ruil van het leen Didam en in 1376 kocht hij Ulft van zijn neef DIRK en zijn broeders. In hetzelfde jaar is hij getuige van FREDERIK van Meurs. WILLEM gaf privilegien en stadsrechten aan 's-Heerenberg (1379). Hij stierf in 1387.

Het kasteel van Byland was gelegen op den linker-oever van de Waal, bij Millingen, tusschen dit dorp en de Schenkeschans. Tengevolge van herhaalde over-

stroomingen is het verdwenen. De heerlijkheid Byland bevatte de geheele omgeving.

Bovenstaande gegevens zijn ontleend aan het bekende numismatische werk van C. A. SERRURE „*Histoire de la Souveraineté de 's-Heerenberg*”. Gent 1860.

De hierboven beschreven unieke munt is eene belangrijke aanwinst voor de numismatiek. Het is de eenige munt door de Heeren van Byland geslagen en vermoedelijk in 1354, kort voor den dood van ADAM III, heer van 's-Heerenberg, toen zijn zoon WILLEM oorlog voerde tegen den Gelderschen Hertog EDUARD, in welken oorlog de Hertog van Kleef de neutraliteit van den burcht Millingen waarborgde. WILLEM had natuurlijk geld noodig voor zijn troepen en sloeg toen deze munt in Millingen, vlak bij Byland gelegen. Voor het type dezer munt koos hij den leeuwengroot, dien ook zijn vader ADAM III geslagen had (SERRURE pl. I no. 1, ROEST¹), no. 1) en dus reeds bekendheid had. Zij zijn geslagen in navolging van den leeuwengroot van REINOUW III, Hertog van Gelderland, 1343—1371. v. D. CHIJS²), pl. III. 3-6 en pl. IV. 7-9.

Het was in deze tijden een gewilde muntsoort, want ook andere Heeren hebben dit type gevolgd, o.a.:

1°. GYSBERT VAN BRONCKHORST, Heer van Batenburg, † 1356. v. D. CHIJS³), pl. VIII. 1.

2°. WALRAM VAN VALKENBURG, Heer van Asperen, 1356—1378. MENADIER⁴), 18-21, R. B.⁵) 1854, p. 79, pl. 9, 13.

3°. Idem, als Heer van Herpen. MENADIER, p. 151. 22. E. et S.⁶), p. 1126, fig. 1725.

4°. DIRK van Hoorn, Heer van Perwez en Cranenburg, 1359—1380. v. d. CHIJS ²⁾, pl. XXII. 1 en 2.

5°. DIRK III van Heinsberg, 1331—61. MENADIER ⁴⁾, p. 121 no. 31 en 32. R. B. ⁵⁾ 1854, p. 66.

Op een enkele munt door WILLEM II, Heer van Berg (1416—1465), zoon van FREDERIK III, kleinzoon van onzen WILLEM I, komt ook nog de titel van Byland voor, doch in verbinding met Berg; het is een dubbele groot, afgebeeld bij v. d. CHIJS, pl. XVI. 2. SERRURE, pl. I. 14. Het omschrift der voorzijde is WILH'ꝛ D'NS' BER'ꝛ BIL' (WILLEM Heer van Berg en Byland), dat der keerzijde MONETA' DE' BERCHENSCHIT Deze laatste drie letters zouden, volgens v. d. CHIJS, een afkorting voor CIVITA' of CIVIS kunnen zijn.

Wat de afkorting op de hierboven beschreven munt van WILLEM I O'I kan beduiden, is niet te verklaren.

De latere graven van 's-Heerenberg, te beginnen met OSWALD II (1511—15) tot aan FREDERIK van Berg (1577—80) hebben in het omschrift van het meerendeel hunner munten ook de titel van Heer van Byland.

Amsterdam.

ANDRE SCHULMAN.

1) TH. M. ROEST. *Monnaies de 's-Heerenberg et de Stevensweerd*, in *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* 1898.

2) P. O. VAN DER CHIJS. *De munten der Graven en hertogen van Geläerland*. Haarlem 1852.

3) Idem. *De munten der Heeren en Steden van Gelderland*. Haarlem 1853.

4) J. MENADIER. *Die Münzen der Julicher Dynastengeschlechter*. Berlin 1913.

5) J. F. G. MEYER. *Notice sur plusieurs monnaies inédites des Pays-Bas in Revue de la Numismatique belge* 1854.

6) A. ENGEL et R. SERRURE. *Traité de Numismatique du Moyen Age*. Tome III. Paris 1905.